

చిలగడ దుంప

తెలంగాణ రాష్ట్రంలో పండించే దుంప పంటల్లో చిలగడ దుంప చాలా ముఖ్యమైనది. తక్కువ కాల పరిమితితో ఎక్కువ ఉత్పత్తినిచ్చే మంచి పోషకాలుగల ఈ దుంపను కూరగాను, పచ్చికూరగాను, ఆకులను పశువుల దాణాగాను మరియు ఆల్బర్హాల్ తయారీలోను ఉపయోగిస్తారు.

నేలలు : మురుగు నీటి పారుదల సౌకర్యం గల ఒండ్రు నేలలు, నల్లరేగడి, ఇసుక నేలలు ఎన్నిక చేసుకోవాలి. నీరు ఇంకిన, ఎండిన తర్వాత గట్టిపడే బంకమట్టి నేలల్లో దిగుబడి తక్కువగా ఉంటుంది. ఆమ్ల, క్షార నేలలు దీని సాగుకు అనుకూలం కావు. ఇసుక నేలలో సాగుచేస్తే సన్నని దుంపలు ఏర్పడి నాణ్యత తక్కువగా వుంటుంది. ఎక్కువ సారవంతమైన నేలల్లో ఆకులు ఎక్కువగా పెరిగి దుంపల దిగుబడి తగ్గిపోతుంది.

విత్తనం మరియు విత్తటం (వ్యాప్తి) : తీగల ద్వారా వ్యాప్తి చెందుతుంది. ఒక మోస్తరు లేతగా వున్న తీగలను నాటడానికి ఉపయోగించాలి. ఒక ఎకరాలో నాటడానికి 33,200 తీగలు సరిపోతాయి. 30-40 సెం.మీ. పొడవుండి, 364 కణుపులతో మరియు 5-6 ఆకులతో వున్న తీగలను ఎన్నుకోవాలి. ముక్కుపురుగు ఆశించని ఆరోగ్యవంతమైన తీగలను నాటడానికి ఉపయోగించాలి. నాటే ముందు తీగలను ఫెనిట్రోథయాన్ 2 మి.లీ+1 గ్రా. కార్బండజిమ్ లీటరు నీటికి కలిపిన ద్రావణంలో ముంచి నాటడం వల్ల ముక్కుపురుగు తీవ్రతను తగ్గించవచ్చు.

నారుమడి తయారీ : దుంపలను నాటడానికి ఉపయోగించేటప్పుడు ముందుగా ప్రైమరీ మరియు సెకండరీ నారును మూడు నెలల ముందుగా పెంచుకోవాలి.

ఎ. ప్రైమరీ నారు : ఒక ఎకరాలో నాటడానికి 40 చ.మీ.లో పెంచిన నారు (40 కిలోల మధ్యస్థమయిన దుంపలు) సరిపోతుంది. 20×60 సెం.మీ. కాలువలు మరియు బోదెలను తయారుచేసి దుంపలను నాటాలి. నాటిన 15 రోజుల తర్వాత 1.5 కిలోల యూరియా వేయడం వల్ల పెరుగుదల త్వరితం అవుతుంది. 20-30 సెం.మీ. పొడవుగల తీగలను, 45 రోజుల తర్వాత కత్తిరించి సెకండరీ నర్సరీలో నాటాలి.

బి. సెకండరీ నారు : ఒక ఎకరాలో నాటడానికి 200 చ.మీల సెకండరీ నర్సరీ అవసరం వుంటుంది. ప్రైమరీ నారుమడిలో నుంచి తీసిన నారును సెకండరీ నారుమడిలో 60×20 సెం.మీ. దూరంలో బోదెల్లో నాటాలి. త్వరితంగా పెరగటానికి 5 కిలోల యూరియాను 2 దఫాలుగా నాటిన 15 మరియు 30 రోజుల తర్వాత వేయాలి. తీగలు బాగా నాటుకోవడానికి 10 రోజుల వరకు రోజు మార్చి రోజు నీటిని ఇవ్వాలి. తర్వాత వారం రోజులకు ఒకసారి ఇవ్వాలి. నారు 45 రోజులకు తయారవుతుంది. ప్రతి 4-5 పంటలకు తీగలతో వ్యాప్తి చేసిన తర్వాత, మరల దుంపలను వాడి నారును పెంచుకోవాలి. దీనివల్ల ముక్కు పురుగు తీవ్రత తగ్గుతుంది.

రకాలు

సామ్రాట్ : తక్కువ కాల వ్యవధి (110-120 రోజులు) మరియు అధిక దిగుబడినిచ్చే రకం. ఎకరాకు 7-8 టన్నుల దుంపల దిగుబడి నిస్తుంది. సంవత్సరం పొడవునా దీనిని సాగు చేసుకోవచ్చు. దీని దుంపలు తెల్లగా వుండి గులాబి రంగు చారలు కల్గి ఉంటాయి.

కిరణ్ : నారింజ రంగు కలిగిన రకం. అధిక దిగుబడి నిచ్చే మధ్యస్థ కాల పరిమితి రకం (120 రోజులు) దీనిని కూడా సంవత్సరమంతా సాగు చేసుకోవచ్చు. ముక్కు పురుగుకు ఒక మోస్తరుగా తట్టుకుంటుంది. ఎకరాకు

8 టన్నులు దిగుబడినిస్తుంది.

ఆర్.ఎన్.ఎస్.పి-1 : అధిక దిగుబడి నిచ్చే మధ్యస్థ కాలపరిమితి సంకర రకం (120 రోజులు). ఎకరాకు 6-7 టన్నుల దిగుబడినిస్తుంది. సంవత్సరం పొడవునా సాగుచేసుకోవచ్చు. దీని దుంపల పైపొర తెల్లగా వుండి లోపలి కండ క్రీమ్ రంగులో ఉంటుంది. ఇవే కాకుండా శ్రీ నందిని రకాన్ని కూడా సాగుచేసుకోవచ్చు.

ఈ మూడు రకాలు ఆచార్య ఎన్.జి. రంగా వ్యవసాయ విశ్వవిద్యాలయం నుండి విడుదలైనవి.

వ్యాప్తి: ఒక మోస్తరు లేతగా వున్న తీగలను నాటడానికి ఉపయోగిస్తారు. మధ్యస్థ పరిమాణం గల దుంపలను నారు తయారుచేయుటకు ఉపయోగించాలి. 30-40 సెం.మీ. పొడవు వుండి 5-6 ఆకుల గల తీగలను నిలువుగా నాటాలి. మొక్కకు మొక్కకు మధ్య దూరం 60 x 20 సెం.మీ. ఉండాలి.

తీగల ఎన్నిక:

రెండవ దశ నారు మడి నుండి తీగలను ఎన్నిక చేసుకోవాలి. తీగలను కొమ్మల చివర్ల నుండి తీసుకుంటే మంచి నాణ్యత కలిగి ఉండి, ముక్కు పురుగు తీవ్రత తక్కువగా ఉండి, దుంపలు బాగా రావడానికి అవకాశం ఉంటుంది. తీగలు 20-30 సెం.మీ. పొడవుతో 3-4 కణుపులు కలిగినవి కోసి, నీడలో రెండు రోజులుంచి నాటడం వల్ల వేర్లు బాగా వచ్చి, మంచిగా నాటుకుంటాయి. మంచి దిగుబడిని కూడా ఇస్తాయి.

నాటటం : అనువైన పరిమాణంలో మళ్ళను తయారు చేసి నీటి పారుదల మరియు మురుగు నీటి పారుదల సౌకర్యం గల కాలువలు చేయాలి. బోదెలపై 60x20 సెం.మీ. ఎడంతో తీగలను నాటుకోవాలి.

నాటే సమయం : రబీ పంటగా అక్టోబరు నుండి నవంబరు చివరి వరకు, ఖరీఫ్ పంటగా జూన్-జూలై లోను, వేసవి పంటగా ఫిబ్రవరి-మార్చి చివరి వరకు వేసుకోవచ్చు.

నీటి యాజమాన్యము : కాలువల ద్వారా నీటిని పారించాలి. 10 రోజులకు మించి వర్షం పడకుండా వుంటే తప్పకుండా నీరు పారించాలి. రబీ కాలంలో, నాటిన మొదటి నెల రోజులు 4-6 రోజుల వ్యవధితో నీటిని ఇవ్వాలి. దుంప పెరుగుదల దశలో వారం రోజుల వ్యవధితో నీరు ఇవ్వాలి. దీనివల్ల ముక్కుపురుగు తీవ్రత బాగా తగ్గుతుంది. దుంపలు ఏర్పడే దశలో అంటే నాటిన 60-90 రోజుల మధ్యలో నీరు తప్పకుండా ఇవ్వాలి. ఆ తరువాత 10-15 రోజుల వ్యవధిలో నీటిని ఇస్తే సరిపోతుంది.

అంతరకృషి : తీగలు నాటిన 30 మరియు 60 రోజులకు కలుపు తీసి బోదెలపైకి మట్టిని ఎగడ్రోయాలి. తీగలను అప్పుడప్పుడు తిప్పుతూ ఉండాలి. దాని వల్ల వేర్లు పాతుకోకుండా ఉంటాయి. కలుపు నివారణకు పెండిమిథాలిన్ 30% ఎకరాకు 1.2 లీ. చొప్పున 200 లీటర్ల నీటిలో కలిపి పిచికారి చేయాలి. 30 రోజుల వరకు కలుపు నివారణ అవుతుంది.

ఎరువులు : ఎకరాకు 6-8 టన్నుల పశువుల ఎరువుతో పాటుగా 24 కిలోల భాస్వరం, 16 కిలోల పొటాష్ నిచ్చే ఎరువులను దుక్కిలో వేయాలి. నత్రజనిని రెండు దఫాలుగా అంటే నాటిన 30 మరియు 60 రోజులకు వేయాలి. 16 కిలోల పొటాష్ ను రెండవ దఫాగా నాటిన 60 రోజులకు వేయాలి.

నిలువ చేయటం : కోసిన దుంపలను నీడలో 3-5 రోజుల వరకు నిలువ చేయవచ్చు. దుంపలను కోసిన వెంటనే మార్కెట్ కు పంపవచ్చు. మార్కెట్ లో అవకాశాన్ని బట్టి నిల్వచేసుకోవచ్చు.

సస్యరక్షణ : ముక్కుపురుగు ఎక్కువగా ఆశిస్తుంది. ఈ పురుగు, కాండం మొదటి భాగాన్ని, దుంపలను ఆశిస్తుంది. ఈ దుంపల నుండి ఒక రకమైన వాసన వెలువడి, తినుటకు పనికిరావు. దీని నివారణకు నాటే ముందు తీగలను లీటరు నీటికి 2.5 మి.లీ. క్లోరోపైరిఫాస్+2గ్రా. కార్బండజిమ్ డ్రావణంలో ముంచి నాటాలి. నాటిన 60 రోజుల తరువాత బోదెలకు మట్టిని ఎగద్రోయాలి. 100 చ.మీ.లకు ఒకటి చొప్పున లింగాకర్షక బుట్టలను పెట్టి మగ పురుగులను పట్టి నాశనం చేయాలి. కోత కోసిన 15 రోజుల వరకు కూడా లింగాకర్షణ బుట్టలను వుంచాలి. కోత కోసిన తర్వాత మిగిలిన కొమ్మలు, తీగలను కాల్చి నాశనం చేయాలి. పంటను సరైన సమయంలో నాటిన 120 రోజుల్లో కోత కోయాలి. పంట మార్పిడిని అవలంబించాలి.

కోత కోయటం : పంట సిద్ధం అయిన వెంటనే కోత కోయాలి. కోతకు సిద్ధం అయిన పంటను, దుంపలను కోసి గమనించాలి. బాగా పెరగని దుంపలను కోసినపుడు దుంపల మధ్య పచ్చగా వుంటుంది. దుంపలను ఆలస్యంగా తీస్తే ముక్కుపురుగు తీవ్రత పెరుగుతుంది. తీగలను కోసి, గడ్డపారలతో త్రవ్వి దుంపలను తీయాలి. తేలిక నేలల్లో నాగలితో దున్ని దుంపలను తీసుకోవచ్చు. దుంపలను వెంటనే శుభ్రం చేయాలి.

నిలువ చేయుట:

దుంపలను శుభ్రపరచి మార్కెట్ కు పంపాలి. 5-7 రోజుల వరకు నీడలో నిలువ చేయవచ్చు. ఆ తర్వాత నాటి నాణ్యత తగ్గి మార్కెట్ డిమాండ్ తగ్గిపోతుంది.

చిలగడదుంప సాగుపై మరిన్ని వివరాలకు సంప్రదించవలసిన చిరునామా
సీనియర్ సైంటిస్ట్ (హార్టికల్చర్) మరియు హెడ్, కూరగాయల పరిశోధనా స్థానం,
రాజేంద్రనగర్, హైదరాబాద్. ఫోన్: 040-24018016